

Teater- og musikliv

AF JØRGEN MILTERSEN

På den tid, da grever og fyrster under sydlige himmelstrøg havde åbne døre for musikere og dramatikere, var et teater- og musikliv endnu ikke spiret frem i Thisted.

Men det vides, at kirken fik sit første orgel i 1616, og at den berømte Anne Søe på Kjølbygård oprettede et legat, hvorefter katekisationen i Thisted Kirke skulle begynde og ende med en salme. Efter hendes død 1736 blev det bestemt, at legatrenter, hensat til ziir og prydelse for kirken, skulle gå til istandsættelse af det allerede forfaldne orgel. Det havde 12 stemmer.

I 1800-årene groede teater- og musiklivet frem, og da et par århundreder var forløbet efter Anne Søes død, lagdes grunden til en kirkemusikalsk tradition, som gjorde Thisted kendt i vide kredse. En teatersal med ny scene blev en attraktion. En blomstrende musikforening havde sin store andel i, at Thisted blev udpeget til at være "musikens by". Et nyt friluftsteater blev berømmet af kunstnere fra den kongelige scene. Fra udlandet kom organister for at få lejlighed til at spille på kirkens ny instrument.

*

Gøglere og taskenspillere var forløbere. I det tidligere rådhus, der lå omtrent midt på det nuværende Storetorv, optrådte en taskenspiller i 1807, og nogle år senere skal en mekanicus Thomsen have præsteret det kunststykke at skære hovedet af et menneske og sætte det på igen!

Da rådhuussalen - dengang byens eneste større lokale - ikke var velegnet til teaterforestillinger, nedsattes en komité til at sørge for et teater i byen. Det lykkedes. Den 9. maj 1852 åbnede "Thalia" i en bygning ved Markstræde ud mod Kastet. Ifølge Den Nord-Cimbriske Tilskuer overgik det smagfuldt indrettede teater publikums dristigste forventninger, især når der blev taget hensyn til de ubetydelige hjælpemidler. Åbningsforestillingen var en vaudeville i to akter af Chievitz og Reeke "For alvor". Endvidere opførtes et lystspil i én akt "efter det franske" ved Overskou: "Tjeneren sin Herres medbejler."

Få år senere brændte "Thalia", og byen stod igen uden teater. Det blev derfor hilst med glæde, da ejeren af gæstgiveriet i Thy tog initiativet til oprettelse af et nyt teater mellem Storegade og Toldbodgade, nu J. P. Jacobsens Plads.

Åbningen var fastsat til 17. oktober 1875, men der skete et uheld. Damperen "Hamlet", der skulle bringe D. Hansens teaterselskab fra Struer til Thisted, strandede ved Doverodde. Først den 25. oktober nåede selskabet til Thisted. Dagen efter åbnedes teatret med en opførelse af Bjørnstjerne Bjørnsons "En fallit". Selskabet blev i byen et par uger og opførte flere forskellige stykker.

*

Mange selskaber spillede teater i Thisted i de kommende år. Efter århundredskiftet var den berømte skuespillerinde Anna Larssen Bjørner på afskedsturné med Alexandre

Dumas "Kameliadamen". Fra en opførelse 14. juni 1909 har en københavnsk skuespiller givet følgende beretning:

"Dagen havde vi tilbragt om bord på en lille damper, der førte os fra Ålborg ad Limfjorden til Thisted. Det var det skønneste sommervejr, og humøret var højt fra morgenstunden. Vi ankom til den lille fjordby hen mod aften, og efter en hastig, højst animeret middag begav vi os hen på det gamle Thisted Teater for at sminke os til aftenens forestilling.

Teatrets gård var stuvende fuld af brægende får - der skulle være kreaturmarked i byen den følgende dag - men på forespørgsel gav man os det beroligende svar, at dyrene ville være fjernet længe før forestillingens begyndelse.

Da tæppet kl. otte gik op, brægede ikke desto mindre de utålmodige får med uformindsket kraft. På scenen satte vi tempoet op, skuespillerne bogstavelig talt råbte i munden på hinanden, ingen pauser respekteredes. Johannes Meyer tampede i klaveret, men end ikke de overstadigt larmende selskabsscener kunne tage kampen op med fårehordens klage. Slutningsscenen i første akt mellem Marguerite og Armand, hvor Anna Larssens sublime kunst gav vidunderligt skønne udtryk for Marguerites vågnende kærlighedslykke, druknede ganske i larmen.

En ulidelig hede herskede overalt - på scenen og i den lavloftede teatersal. Alle vinduer og døre var ved forestillingens begyndelse med stor omhu blevet lukket i håb om at lydisolere teatterummet. I første mellemakt var man ved at opgive det hele og aflyse forestillingen, men ved fornede henvendelser fra både publikum og skuespillere lykkedes det omsider at få hjorden drevet andet steds hen, og efter en længere pause kunne anden akt begynde i fornyet atmosfære."

Så gik det godt lige til scenen i femte akt mellem den døende kameliadame og hendes trøstende læge, spillet af Viggo Wiehe. Hotellets foxterrier kom op på scenen:

Da alle forsøg på at lokke hunden bort mislykkes, beder den febertrætte Marguerite sin kære doktor om at lukke den lille hund ud. Doktoren rejser sig og bærer hunden ud. Først da kan spillet ende med, at den skønne Marguerite udånder i sin elskede Armands arme!

*

En bedre atmosfære for Thistedes teaterpublikum blev der i Hotel Aalborgs store sal. Thisted Håndværkerforening overtog hotellet i 1929, netop som grosserer N. L. Spangberg havde skænket 120.000 kr. til en fond med henblik på opførelse af et teater. Hotellets sal var velegnet efter en ombygning, der blandt andet omfattede balkoner, men der manglede en scene. Håndværkerforeningen skænkede den grund, hvorpå Kr. Kolds barndomshjem havde ligget, og af teaterfondens midler blev stillet godt tres tusinde til rådighed, så ønsket om en scenebygning kunne opfyldes.

Indvielsen af scenen fandt sted den 4. oktober 1933. Den kongelige Opera gæstede Thisted for første gang og opførte Mozarts "Figaros bryllup". Rollen som Figaro

havde et af byens børn, Einar Nørby. Scenen var rummelig og veludstyret, akustikken i salen særdeles god, og Thisted Teater blev betegnet som et af de bedste i provinsen.

I årene derefter kom Det kongelige Teater og private selskaber jævnligt til Thisted og gav forestilling for fulde huse. Efter befrielsen og først i halvtredserne bidrog lokale kræfter inden for Thisted Amatørteater med forestillinger på højt plan. Maxwell Andersons "Vintersolhverv", Eugene O'Neills "Anna Christie", Gustav Wieds "Skærmydsler", Jules Romains "Knock" G. K. Chestertons "Magi", Richard B. Sheridans "Bagtalelsens skole" og Henning Kehlers "Biskoppen" var blandt de skuespil, der blev opført. Instruktør var oftest Hans Otto Jørgensen, en enkelt gang Emil Stougaard og Niels Henrik Poulsen.

Men efterhånden dalede teaterinteressen. Nye stykker faldt ikke altid i publikums smag. Fjernsynet blev en konkurrent til det levende teater. Forsøg på at skabe bredere basis for teaterforestillinger er ikke rigtig lykkedes.

En medvirkende årsag er de ydre forhold. 40 år går ikke sporløst hen over en teatersal. Forhandlinger med teaterrådet og repræsentanter for kulturministeriet om hjælp til nye tekniske installationer og stole har endnu ikke ført til et resultat, og udsigterne er ikke blevet lysere, efter at håndværkerforeningen i november 1972 solgte hotellet. Scenebygningen kunne dog ikke sælges med. Den er en selvejende institution.

*

Et supplement til teatersalen er friluftsteatret, anlagt i plantagen Christiansgave af kommunen på initiativ af landinspektør Poul Boe. Friluftsteatret åbnede den 13. juli 1946 med Carl Gandrups skæmtespil "De tre skalke", der blev opført af skuespillere fra Odense Friluftsteater. Året efter kom Den kongelige Opera med "Liden Kirsten" af J.

Shakespeare: En skærsommernatsdrøm, opført 15. juli 1957 på Thisted Friluftsteater.

P. E. Hartmann. Det blev indledningen til en lang række forestillinger med kongelige skuespillere. Også private selskaber optrådte på friluftsscenen i Thisted, og der var indtil tre forestillinger i løbet af en sommer.

Men Det kongelige Teaters sommertournee er forlængst ophørt, og tilbuddene fra de private selskaber er blevet sparsomme. Friluftsteatret, der har siddeplads til 2600, bliver nu kun brugt til en enkelt forestilling om året. I heldige tilfælde også til en koncert som i de gode, gamle dage, da Thisted Byorkester eksisterede.

*

Det musikkorps, der blev oprettet af Borgervæbningen, var sandsynligvis det første i Thisted. Omkring 1820 kom en tysk musiker til byen: Johan Heinrich Friedrich Hartvig Zangenberg, født i Lüneburg 1793. Han blev antaget som stadsmusikant og oprettede et musikkorps med tilknytning til Borgervæbningen. Der blev øvet om søndagen. Efter gudstjenestetid om eftermiddagen gik Borgervæbningen med musik i spidsen fra Storetorv til Kapelsten vest for byen, hvor der var øvelses plads. Når øvelserne var overstået, kom koner og børn med madkurve, og ved aftenstid gik turen tilbage til torvet med fanen i spidsen.

De første koncerter i plantagen fandt formentlig sted i midten af 1800-årene. Da Johan Zangenberg var død i 1849, sørgede sønnen Vilhelm Zangenberg for musik i plantagen, hvis der da ellers var penge til det. Vilhelm Zangenberg bekendtgjorde i 1852:

"Da abonnenternes antal ikke har været tilstrækkeligt til at dække den bestemte sum for hornmusik i plantagen, har jeg herved den ære at underrette de herrer, som godhedsfuldt har tegnet sig, at hensigten ikke kan opnås, og at der således ikke vil blive leveret musik i sommer".

Efterhånden trådte kommunen hjælpende til, og det blev almindeligt at holde koncert i plantagen hver torsdag aften i sommertiden. Kornettist Hans Nielsen, Viborg, der i 1888 blev antaget som musikdirektør, forpligtede sig til at give seks offentlige friluftskoncerter. Han tegnede endvidere bidrag til private koncerter.

Musikpavillionen i plantagen Christiansgave blev opført 1894 og nedrevet 1960. Billedet er fra omkring 1945. I midten musikdirektør Axel Hansen.

Da F. C. Zorn var musikdirektør, blev der arbejdet på at få opført en pavillon i plantagen, blandt andet med den begrundelse, at det i dårligt vejr var vanskeligt at spille udendørs i petroleumslampers skær, eller mangel på skær. Den 4. maj 1894 holdt musikdirektør Zorn den første prøve i pavillonen, og den 12. maj var følgende annonce indrykket i Thisted Amtsavis:

Pintsemorgen!

Koncert i den nye musikpavillon i plantagen fra kl. 6-7 af hele musikkorpset under direction af musikdirektør Zorn. I "Sommerlyst" og plantagen serveres kaffe og chokolade fra kl. 6.

S. Poulsen.

2. pinsedag holdtes den første ordinære koncert i pavillonen. Thisted Amtsavis skrev den 15. maj: Koncerten i plantagen - den første i år - i går eftermiddags fra kl. 5-7, havde samlet et talrigt publikum, da det smukke vejr viste sig, efter at der var faldet en tæt regn fra kl. 2-4. Udførelsen af

programmet gjorde musikdirektør Zorn og hans orkester al ære, og musikken lød brillant fra den nye musikpavillion, der nu, da alt er grønt omkring, tager sig rigtig godt ud, om end det må siges, at der nok kunne være valgt en plads, hvor beliggenheden havde været betydelig skjønnere.

*

Kendt er Thisted også blevet for sin musikforening. Den første blev stiftet den 30. august 1901 på initiativ af en lægefrue, Ingeborg Tolderlund. Da hun havde været

Thisted Byorkester omkring året 1900. Stående i midten: musikdirektør Andersen-Raastrup.

I over tres år blev denne musikpavillion brugt. Efter Zorn var det musikdirektør Andersen-Raastrup, der sørgede for musikken i plantagen. Han rejste fra byen i sommeren 1910 og blev afløst af musikdirektør Chr. Petersen, der kom fra Herning. Han tog senere navneforandring til Ryming. Chr. Ryming, der var musikdirektør til sin død i 1938, efterlod sig musikalske sønner. Emil fik ansættelse i radioens symfoniorkester, Carl og Aage i Thisted Byorkester.

Axel Hansen, der trådte til som musikdirektør fra 1. januar 1939, oplevede ikke mindst i besættelsestiden og de første år derefter, at der kom mange i Skoven. Byorkestret var da på godt en snes medlemmer, og antallet af koncerter kom op på 27 i løbet af en sæson.

Men flere fik bil. Det blev lettere at komme ud. Publikum svandt ind. Axel Hansens sidste koncert i Skoven fandt sted i sommeren 1958. Byorkestret indskrænkede sig i de næste to år til at spille på kongens fødselsdag og grundlovsdag. Nogle af musikerne fortsatte desuden i nogen tid traditionen med at blæse fra kirketårnet juledag, påskedag og pinsedag.

Opgaven at spille på festdage blev overtaget af Thisted Garden, oprettet af Axel Hansen i 1957. Siden 1970 har Axel Hansens søn, Erik Hansen, været leder af garden.

Ved andre lejligheder har unge i FDF's orkester leveret blæsemusik. FDF-kredsen blev oprettet i 1908, orkestret formentlig et års tid senere. Den første leder var postekspedient Nørgaard, Landbolyst. Derefter øvede lærer, museumsleder P. L. Hald med orkestret, og af efterfølgende dirigenter kan nævnes Frederik Michelsen, N. Chr. Grube Overgaard, Preben Visby og fra 1963 Vagn Erik Nørgaard. Et højdepunkt var en turné i Grønland 1970, da orkestret gjorde Thisted kendt under nordlige himmelstrøg.

formand i 25 år, blev hun afløst af direktør Richard Hove - forfatter til bogen om J. P. E. Hartmann. Musikforeningen gik ind på grund af manglende tilslutning i 1932, men blev genoplivet 1. april 1943 med musikpædagog Edith Larsen som formand. Åbningskoncerten var med kongelig kammersanger Einar Nørby.

Landinspektør Poul Boe, søn af kongelig operasanger Lars Boe, blev formand i 1945. Han oplevede i 1949, at Thisted Musikforening blev Danmarks største med et medlemstal på 1035. Da en meget stor del af medlemmerne mødte op til koncerterne, slog de ca. 500 siddepladser i teatersalen på Hotel Aalborg ikke til, og tilstødende lokaler måtte tages i brug. Det gik, når en trio eller et kammerorkester gav koncert, men det kneb, når Aalborg Byorkester kom på besøg.

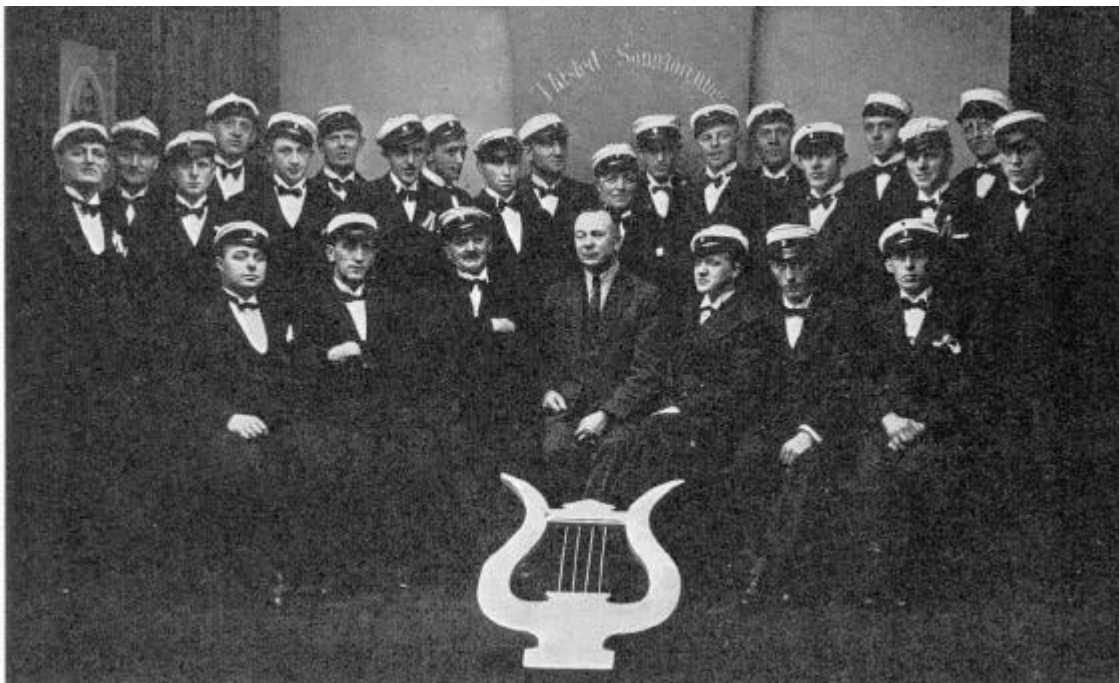
En aften i Thisted Musikforening. Sangerinde fra "Stars of Faith" begejstrer publikum 12. september 1973.

Efterhånden blev byorkestret så stort, at det ikke lod sig gøre at presse musikerne sammen på scenen og interimistisk opstillede bordplader. Da en ny hal var indviet 3. oktober 1958 ved Thisted Gymnasium - den

tidligere Østre Skole - blev de akustiske muligheder undersøgt af teknisk fagkundskab, der affyrede pistoler og foretog målinger. De viste, at hallen udmærket kunne anvendes til både idræt og musik, og siden har musikforeningens årlige koncert med Aalborg Byorkesters ca. 60 musikere fundet sted i gymnasiehallen. Her foregår også skolekoncerter for elever fra hele Thisted Kommune med byrådets støtte.

Den første kirkemusikandagt fandt sted den 28. februar 1930. Formen vakte efterhånden opmærksomhed landet over. Radioen sendte programsekretær Palle Alsfelt til Thisted, og det blev indledningen til et samarbejde, som resulterede i 19 radioudsendelser fra Thisted Kirke - én af dem til den engelske radio, BBC, der ønskede dansk salmesang udsendt ved juletid 1953.

Til at medvirke ved kirkemusikandagterne oprettede

Thisted Sangforenings medlemmer ved 25 års jubilæet i 1938. Over lyren kantor J. K. Fredskild.

Mange danske og internationalt kendte kunstnere har i årenes løb givet koncert i musikforeningen. Aalborg Byorkester, der blev oprettet i 1943 med Jens Schrøder som leder, tegner sig for de fleste orkesterkoncerter. Ved musikforeningens 25 års jubilæum i 1968 blev det gjort op, at der i løbet af 25 år havde været 88 koncerter med 977 medvirkende, heraf 116 udenlandske. Festlige højdepunkter har været besøg af Studentsangforeningen med modtagelse foran rådhuset og indkvartering hos borgere i "musikkens by".

Det var udvalget for "Den danske propagandauge for den levende musik", der i 1951 udpegede Thisted til at være "musikkens by". Komponisten Svend Erik Tarp, født i Thisted 1909, komponerede i den anledning en festhymne "Preludio festivo". I løbet af en uge - 16. til 23. september - blev gennemført over firs arrangementer, og Thisted blev kendt over det ganske land gennem mange radioudsendelser, blandt andet fra kirken.

*

For organist Aksel Munk, der i 1927 afløste senere domorganist i Århus, Georg Fjelrad, var det ikke tilfredsstillende blot at gennemføre koncerter i kirken. På grundlag af gammel, dansk højmesse-tradition skabte han en kirkemusik-andagtsform, der gav menigheden mulighed for at samles om kirkens ældgamle, værdifulde sang og musik. Aksel Munks udgangspunkt var, at kirkemusikken skal være menneskets tjener i dets gudsyndyrkelse, i lovsang, bøn og tak.

Aksel Munk et motetkor på ca. 25 medlemmer. Det sang første gang langfredag 1945, sidste gang ved kirkemusikandagt nr. 135 den 4. marts 1956. Thisted Motetkor nåede at medvirke ved 40-50 kirkemusikandagter i Thisted og ved opførelser i mange andre kirker på egnen. I Aalborg Domkirke sang koret flere gange sammen med Aalborg Byorkester, blandt andet ved 400 års stiftsjubilæet i 1954.

143 kirkemusikandagter nåede Aksel Munk op på, inden han stoppede i januar 1958. Senere skabte han igen nye former, blandt andet ved at gennemføre faste serier af kirkemusikaftener. Konfirmanderne har haft hans bevågenhed, og ved tilrettelæggelse af katekismusaftener har han skelet til, hvad Anne Søe anviste i sit katekismuslegat. Ved disse aftener har Thisted Folkekor under ledelse af overlærer Per Knudsen og Thisted Gymnasiums kor under lektor Jørgen Munks ledelse medvirket. Tidligere var det kantor J. K. Fredskild, der løste koropgaver i kirken. Han kom til Thisted som lærer i 1907 og oplevede det usædvanlige at fejre 50 års jubilæum, inden han i 1957 trak sig tilbage. Foruden skolekor ledede kantor Fredskild Thisted Sangforenings kor fra 1913 og fra 1926 Thisted Folkekor, der begyndte som et damekor. Lærer Henning Kjeldstrup ledede folkekoret, indtil sygdom i 1961 tvang ham til at holde op. Siden har lærer Per Knudsen ledet folke koret, der nu er et blandet kor.

Fra 1946 til 1969 eksisterede Thisted Håndværkerforenings kor - et mandskor, som under ledelse af Børge Christensen gennemførte store, årlige

koncerter med bistand af Thisted Privatorkesters medlemmer og solister ude fra. Fra dette orkester er flere fortsat i Thisted Kammerorkester, som under ledelse af dirigenter fra Aalborg har nået overraskende resultater.

Biskop Erik Jensen og organist Aksel Munk ved indvielsen 19. marts 1972 af Thisted Kirkes nye orgel fra Th. Frobenius & Sønner. Det har 3300 piber fordelt på 44 stemmer og fire værker: hovedværk, brystværk, pedalværk og svelleværk.

Mest markant inden for de sidste 25 års musikliv i Thisted står musikforeningens koncerter og kirkemusikandagterne. Efter 47 års virke ved Thisted Kirke har organist Aksel Munk taget sin afsked, men der er håb om, at den rige kirkemusikalske tradition kan fortsætte. Kirken fik i 1972 et nyt Frobeniusorgel, som organister i ind- og udland har vist stor interesse for. Dette orgel og det kirkemusikalske liv i Thisted virkede så tiltrækkende på den 31-årige organist og lærer ved musikonservatoriet i Århus, Jesper Jørgen Jensen, at han besluttede at søge til Thisted. Han afløste Aksel Munk den 6. maj 1974.

Det ny orgel har kostet omkring en million. Det er betegnet som enestående for en by af Thistedes størrelse. Det har 44 stemmer. Kirkens første kun 12. Der er sket store fremskridt, siden bælgtræderen i renæssancens og den gryende baroks første dage bidrog til, at orgeltoner kunne lyde i Thisted Kirke.

Kilder:

Den Nord-Gimbriske Tilskuer, Thisted Amtsavis, Thisted Amts Tidende, Dagens Nyheder, Berlingske Tidende.

P. L. Hald "Af Thisted Købstads historie" 1924.

"Landet mod Nordvest" 1946, redigeret af C.

Brunsgaard og Henry E. Pedersen.

A. C. Svalgaard: "Teaterforhold i Thisted" (Thisted Amts Tidende 20. september 1933).

"Minder fra barndoms- og ungdomstiden" ved telegrafbestyrer J. C. Møller, Maribo (Thisted Amts Tidende 30. december 1924).

"En parodisk teateraften" (Dagens Nyheder 6. august 1922, Berlingske Tidende 31. marts 1943).

C. Brunsgaard: "Omkring Thisted Plantage" 1968 og "Thisted Håndværkerforening 1927-1952".

Torsten Balle: "Thisted kirkes gamle orgler" (Historisk Årbog 1972).

Musikforeningen for Thisted og omegns 25 års jubilæumsprogram 31. marts 1968.

Thisted Motetkor 1945-1955, trykt oversigt.

Personlige optegnelser samt oplysninger fra organist Aksel Munk, landinspektør Poul Boe, musikdirektør Axel Hansen, radiotekniker Henning Christensen med flere.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1974, side 167-180).